

AFET VE ACİL DURUMLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEMEL BİLGİ VE KAVRAMLARI

GİRİŞ

Afetlerde, sürecin karmaşıklığından dolayı müdahalelerde uygulanacak iş sağlığı ve güvenliği önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle ülkemizde deprem kaynaklı ve doğa kaynaklı afetlerde riskler ve bunların getireceği can ve mal kayıpları önceden alınacak tedbirlerle en aza indirilebilir. Bu konu ile ilgili temel bilgi ve kavramları öğrenmek, afet durumunda oluşacak tehlike ve riskleri önlemede etkin bir rol oynayacaktır.

Ülkemizde birçok şehrimiz, başta deprem ve yangın olmak üzere afetlerin oluşturduğu büyük risklerin tehdidi altında bulunmaktadır. Ülkemizde doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı afetler sonucunda ortaya çıkabilecek kayıp ve zararın, çok büyük boyutlarda olabileceği aşikârdır. Bu nedenle afet anında ve sonrasında insanlar, ne yapılması gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir. Ayrıca seferber edilecek imkânlar ile kurtarma faaliyetlerinde kullanılacak malzemeler, araç ve gereçler hazır bir şekilde bulundurulmalıdır.

İş kazalarının artan şekilde süre gelmesi de iş güvenliği ifadesinin afet ve acil durumlar kapsamında yeniden incelenmesine gerek duyulmuştur. Bundan dolayı 18 Haziran 2013 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "İş Yerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik" çıkarılmıştır. Bu Yönetmeliğin amacı ise işyerlerinde acil durum planlarının hazırlanması, önleme, koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konularda yapılması gereken çalışmalar ile bu durumların güvenli olarak yönetilmesi ve bu konularda görevlendirilecek çalışanların belirlenmesi ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir.

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ KAVRAMI

İş Güvenliği Nedir?

İş güvenliği; çalışanların iş ortamında karşılaşılabilecekleri tehlikelerin, yok edilmesi (bertaraf) veya azaltılması (ikame) için getirilen yükümlülüklerden oluşan teknik kuralların bütünüdür. İş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltılmasını amaç edinen bir bilim dalıdır. İş sağlığı ve güvenliği; çalışanların sağlık ve güvenlik konuları ile ilgili bir alandır. İş sağlığı ve iş güvenliği çalışmalarında öncelikli amaç, çalışanların sağlığını korumaktır.

Sanayi ve teknolojinin hızla gelişmesi, yeni iş sahalarının açılmasıyla birlikte yeterli önlemlerin alınmaması nedeniyle, çalışanların sağlığını ve güvenliğini tehdit eden sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

İş yeri ortamında bulunan teknik ekipmanlar ile çalışma koşullarından kaynaklanan çeşitli riskler nedeni ile çalışanların sağlığı bozulabilir. Bu nedenle sağlığı bozulan ve hastalananların teşhis ve tedavisi de bu uğraşların içine girer, ama bu çalışmaların asıl amacı, iş yeri ortamında bulunan bu riskleri kontrol altına almak suretiyle iş yerini sağlıklı ve güvenli bir yer hâline getirmek ve sonuç olarak da bu ortamda bulunan ve çalışan kişilerin sağlığının olumsuz etkilenmesinin önüne geçmektir.

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının iki temel boyutu vardır. Bunlar;

1. İş Hekimliği, çalışanların sağlığının yapacakları işle ilgisini araştıran, belirleyen (örneğin; daha önce akciğer rahatsızlığı geçirmiş bir kişinin tozlu bir işte çalıştırılmaması gibi) ve iş yeri ortamında oluşabilecek bazı risklere karşı alınacak tıbbi koruma yöntemlerini uygulamak (örneğin; tetanos aşısı uygulaması vb. gibi) ve iş yerindeki çalışmalar esnasında sağlık sorunu olanların hastalıklarının teşhis ve tedavisi ile hastalığın yapılan işle ilgisini araştırarak gerekli önlemleri almak şeklinde ifade edilebilecek olan tıbbi boyuttur.

2. İş Güvenliği, iş yeri ortamındaki sağlık ve güvenlik risklerinin saptanması, bu risklerle ilgili ölçümler yapılması (örneğin; iş yerinde kullanılan çeşitli kimyasal maddelerin, iş yeri ortam havasındaki ölçümü, iş yerinde yapılan işler esnasında ortama yayılan ve sağlığa zararlı olduğu bilinen tozların ölçümü, makine ve tezgahlardan kaynaklanan gürültünün düzeyini belirlemek üzere yapılan ölçümler gibi) ve bu risklerin kontrol altına alınması şeklindeki uğraşları içeren ve konunun daha çok teknik- mühendislik yanını oluşturan "İş Güvenliği" boyutudur. Bu boyut, iş yeri ortamında sağlıklı ve güvenli bir ortam oluşturmak için yapılan tüm çalışmaları kapsadığı için "İş Hijyeni" olarak da adlandırılmaktadır.

Her iki grup çalışma da birbirini tamamlayıcı niteliktedir ve her iki çalışma da iş sağlığı ve iş güvenliğinin bütününe oluşturur.

Çalışma şartları, çalışan kişinin beden ve ruh sağlığını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebildiğinden, iş güvenliğinin sağlanması ile toplumun mutluluğu arasında bir ilişki kurmak mümkündür.

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de meydana gelen iş kazaları ve meslek hastalıklarının bir bölümü ölümlerle, bir kısmı ise sakatlanma ya da yaralanmalarla sonuçlanmaktadır. Bu olayların manevi üzüntüsü yanında meydana gelen maddi zararın ve millî servet kaybının büyüklüğü, insanların iş sağlığı ve güvenliği üzerinde önemle durmalarının önemli nedenlerinden sayılır.

İşverenler; maddi ve manevi menfaatleri nedeniyle, çalışanlar; doğrudan etkilenen kişiler olarak, devlet ise, vatandaşlarının sağlığını ve mutluluğunu düşünmek zorunda olduğu için iş sağlığı ve güvenliği konusu ile yakından ilgilenmek zorundadır. Bu nedenle iş sağlığı ve iş güvenliğinin amacı;

- Çalışanları korumak,
- Üretim güvenliğini sağlamak,
- İşletme güvenliğini sağlamak,

olduğu kabul edilebilir.

GENEL SAĞLIK KAVRAMI

Önceleri, sağlıklı insan tanımı yapıldığında, iş kazası ve meslek hastalığı yaşamamak ya da hasta olmamak şeklinde ifade edilirdi.

Bugün ise, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığı; Yalnızca sakatlık ve hastalık olmaması değil; beden, ruhen ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hâli olarak tanımlamaktadır.

Bu tanımdan anlaşılabacağı üzere sağlık, yalnızca hastalığın yokluğu olarak anlaşılmamalıdır. İnsan sağlığı bir bütündür ve yalnızca beden sağlığı iyi olan bir bireyin sağlığının yerinde olduğunu söylemek mümkün değildir.

Dünyada, tıbbi ve teknolojik alandaki gelişmelerin yanında insan ve toplum sağlığı için ayrılan kaynakların artırılması, sağlık eğitime gereken önemin gösterilmesi, hastalıkların zamanında ve doğru tedavi edilebilmesi, hepsinden önemlisi bireylerin hastalanmadan önce korunmasıyla birlikte giderek yaşam süresi ve sağlıklı yaşam süresinin artması sağlanabilir.

Bir sağlık sorununun toplumda önemli olarak kabul edilebilmesi için aşağıda yer alan özellikleri taşıması gerekmektedir.

- Sık görülme
- Sık sakat bırakma
- Sık öldürme
- İş gücü kaybı yapma
- Önlenabilir olma

Sağlığı korumaya verilen önem arttıkça, dünyada sağlık sorunları değişmekte, kolay önlenabilir yaralanma ve ölümler azalmaktadır. Sağlığı koruma yaklaşımları arttıkça daha karmaşık sağlık sorunlarının da azalması beklenebilir. Bunun yanında günümüzde sağlığı korumadan da öte bir kavram olarak sağlığı geliştirme yaklaşımı giderek daha fazla benimsenmektedir.

Sağlığı koruma yaklaşımı zor ve çok sektörlü bir kavram olmakla birlikte, tütün gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanılmaması, sağlıklı beslenme, yeterli egzersiz yapma ve stresten korunma gibi yaklaşımlarla kolayca uygulanabilme imkânına sahiptir.

Sanayileşmenin ve yeni üretim yöntemlerinin ön plana çıktığı 20. yüzyıl; yoğun makineleşmenin neden olduğu iş kazaları sonucu ölümler ve uzuv kayıplarının daha çok arttığı bir yüzyıl olmuştur. Günümüzde ise bu eğilim artarak devam etmekte, dünya çapındaki büyük şirketlerin sebep olduğu kazaların çevreye ve insanlara çok ciddi zararlar vermesi felaket olarak değerlendirilmektedir.

Sadece büyük şirketler değil, elli kişiden daha az çalışanı olan iş yerlerinde iş kazalarının artan şekilde süre gelmesi de iş güvenliği ifadesinin afet ve acil durumlar kapsamında yeniden incelenmesine neden olmuştur.

DÜNYADA İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

Dünyada her yıl:

- 270 milyon çalışan iş kazası meydana gelmektedir.
- 160 milyon çalışan meslek hastalıklarına maruz kalmaktadır.
- Meslek hastalıkları ve iş kazaları nedeniyle yaşamını hayatını kaybeden 2 milyon 200 bin işçi vardır.
- 6 saniyede 1 İnsan iş kazaları ve meslek hastalıkları nedeni ile ölmektedir.

AB Meslek Hastalıkları/İş Kazaları (Avrupa İSG Ajansı)

- Her yıl Avrupa'da iş kazaları/meslek hastalıkları sonucunda;
- 5500 kişi hayatını kaybetmekte
- 75000 kişi sürekli çalışamaz duruma gelmekte
- 149 milyon iş günü ve 20 milyar Euro kayıp yaşanmaktadır.

Dünyada Meslek Hastalıkları-Hastalık Yüğü

- Dünyada görülen meslek hastalıklarının yaptığı hastalık yüğü aşağıda yer almaktadır.
- Bel ağrısı %37
- İşitme kaybı %16
- Kronik obstruktif akciğer hastalığı %13
- Astım %11
- Akciğer kanseri %9

Dünyada ve Türkiye'de İş Kazaları / Meslek Hastalığı Oranı

Dünyada kaydedilen iş kazası ve meslek hastalıkları oranı 44/56 iken, Türkiye'de her 133 iş kazasına karşın bir meslek hastalığı kaydedilmektedir. Türkiye meslek hastalıkları yönünden dünyanın en iyi durumda olan ülkelerinden biri olarak görülmesine rağmen bu oranların ülkemizde meslek hastalıkları ve iş kazalarının bildirimlerinin geçmişte kayıt altına alınmadığı veya alınamadığından dolayı iş kazası ve meslek hastalıkları kayıtlarının yetersiz ve doğru olmadığını söyleyebiliriz.

Kısaca özetlemek gerekirse tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de iş kazaları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye ölümlü kaza sıklığı açısından, 15 Avrupa Birliği ülke ortalamasının 7 katından daha fazla bir kaza sıklığına sahiptir.

Son yıllara ait bulgular ülkemiz de çalışanların iş güvenliğini sağlayacak yasa ve oluşumlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Yeni yasalar yoluyla yapılan düzenlemelerde Türk Silahlı Kuvvetleri, emniyet ve afet müdahale ekipleri gibi kendine özgü faaliyetleri olan kurum ve kuruluşların, bu kanunun istisnaları arasında yer aldığı görülmektedir. Benzer şekilde ev hizmetleri ile çalışan istihdam etmeden kendi nam ve hesabına çalışanlar da kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır.

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMLARI

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) iş sağlığını bütün mesleklerde çalışanların, "bedensel, ruhsal, sosyal iyilik hâllerinin korunması, geliştirilmesi, en üst düzeyde sürdürülmesi İşin insana, işçinin kendi işine uyumunun sağlanması." olarak tanımlanmıştır.

İş sağlığının amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Koruma (Sağlıklı durumu sürdürme, geliştirme)
- Esenlendirme (Sağlık sorunlarının erken tanı ve tedavisi)
- Rehabilitasyon

"İş sağlığı" kavramı ülkemizde "İş Sağlığı ve Güvenliği" başlığı ile aynı alanda hizmet sunmaktadır. Elbette tüm çalışmalar sağlık içindir, iş sağlığı tanımının yerine getirilebilmesi için tıbbi ve teknik çalışmalar gerekmekte ve bunlar hukuki olarak düzenlenmektedir. Bu durumda İş sağlığı ve güvenliğinin 3 başlık altında birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bunlar;

- Sağlık
- Güvenlik
- Hukuk

olarak verilebilir.

Ülkemizde geçtiğimiz yüzyılda uygulanan alana ilişkin pek çok yasa, tüzük vb. mevzuat bulunmakla birlikte, günümüz koşullarına uygun iş sağlığı ve güvenliği yapılanması 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na göre yapılmaktadır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile birlikte yalnızca bedenen çalışan kişileri kapsayan işçi sağlığı yaklaşımı yerine, tüm çalışanları kapsayan iş sağlığı ve güvenliği kavramı benimsenmiştir.

İş ve Sağlık İlişkisi

İş ve sağlık arasında iki yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan iş, sağlığı etkilemekle birlikte, çalışanın sağlığı da yapacağı işi etkilemektedir.

Çalışanlar, çalışmayanlara göre daha sağlıklı olmakla birlikte, aslında sağlıklı olanların daha verimli çalışabildikleri de unutulmamalıdır.

Çalışanlar ekonomik güç kazanmakta, toplumda kendilerini ifade etme yetkinliği kazanmakta, bunun yanında işe bağlı ortaya çıkabilecek meslek hastalığı, iş kazası, işle ilgili hastalıklar gibi pek çok sağlık sorunu ile de karşılaşabilmektedirler.

İş Yerinde Sağlığa Etki Eden Faktörler

İş yerinde sağlığa etki eden faktörler çevresel ve bireysel faktörler olarak sıralanabilir.

Çevresel Faktörler

İş yeri ortam faktörleri;

- Fiziksel faktörler (Gürültü, titreşim, basınç, sıcaklık, radyasyon vb.)
- Kimyasal faktörler (Arsenik, asbest, krom, nikel, kuşun cıva vb.)
- Biyolojik faktörler (Bakteri, mantar, virüs, parazit vb.)
- Ergonomik faktörler (Uzun süre ayakta kalma, uzanma, tekrarlı iş vb.)
- Psikososyal faktörler (Çalışma ortamı insan ilişkileri, monoton çalışma, vardiyalı çalışma, mobbing,vb.)

Bireysel Faktörler

- Yaş, cinsiyet, sağlık durumu, fiziki yapı, eğitim, mesleki eğitim, tütün kullanımı vb.

İşle İlişkili Sağlık Sorunları

İşle ilgili sağlık sorunları Türkiye'de daha önceki yıllarda kayıt altına alınmadığı için iş kazası ve meslek hastalığı oranları düşüktür fakat günümüzde iş kazası ve meslek hastalıkları kayıt altına alındığı için iş kazası ve meslek hastalığı oranlarında artış olduğu gözlemlenmektedir. İşle ilişkili sağlık sorunları 3 başlık altında toplanabilir.

- Meslek hastalıkları
- İş kazaları
- İşle ilgili hastalıklar

Meslek Hastalığı Nedir?

Çalışanın yaptığı işten ya da işin yürütüm koşullarından kaynaklanan tekrarlı bir nedenden dolayı sağlığını bozan hastalıklara meslek hastalığı denir. Örnek olarak asbestoz, mesleki kanserler, mesleki işitme kayıplar verilebilir. Türkiye'de SGK kayıtlarına göre en çok meslek hastalığı madencilik sektöründe görülmektedir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda meslek hastalığı tanımı şöyle verilmiştir.

MADDE 14- Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özürlülük hâlleridir.

Sigortalının çalıştığı işten dolayı meslek hastalığına tutulduğunun;

a) Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları tarafından usulüne uygun olarak düzenlenen sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi,

b) Kurumca gerekli görüldüğü hâllerde, iş yerindeki çalışma şartlarını ve buna bağlı tıbbi sonuçlarını ortaya koyan denetim raporları ve gerekli diğer belgelerin incelenmesi, sonucu Kurum Sağlık Kurulu tarafından tespit edilmesi zorunludur.

Meslek hastalığı, işten ayrıldıktan sonra meydana çıkmış ve sigortalı olarak çalıştığı işten kaynaklanmış ise, sigortalının bu Kanunla sağlanan haklardan yararlanabilmesi için, eski işinden fiilen ayrılmasıyla hastalığın meydana çıkması arasında bu hastalık için Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikte belirtilen süreden daha uzun bir zamanın geçmemiş olması şarttır. Bu durumdaki kişiler, gerekli belgelerle Kuruma müracaat edebilirler. Herhangi bir meslek hastalığının klinik ve laboratuvar bulgularıyla belirlendiği ve meslek hastalığına yol açan etkenin iş yerindeki inceleme sonunda tespit edildiği hallerde, meslek hastalıkları listesindeki yükümlülük süresi aşılmış olsa bile, söz konusu hastalık Kurumun veya ilgilinin başvurusu üzerine Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunun onayı ile meslek hastalığı sayılabilir.

Meslek hastalığı ile ilgili bildirimler üzerine gerekli soruşturmalar, Kurumun denetim ve kontrol ile yetkilendirilen memurları tarafından veya Bakanlık iş müfettişleri vasıtasıyla yaptırılabilir.

Hangi hâllerin meslek hastalığı sayılacağı, iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesinin şekli ve içeriği, verilme usulü ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikte düzenlenir. Yönetmelikte belirlenmiş hastalıklar dışında herhangi bir hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmaması hususunda çıkabilecek uyuşmazlıklar, Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulunca karara bağlanır.

İş Kazası Nedir?

Çalışanın iş yerinde ya da işle ilgili bir süreçte karşılaştığı, sağlığını bozan akut olaylardır. Örnek olarak elin kesilmesi, düşme, hareketli cisimlerin çarpması verilebilir. Türkiye'de SGK kayıtlarına göre en çok metal ve madencilik sektöründe görülmektedir. Ölümlü iş kazaları ise en çok inşaat sektöründe görülmektedir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda İş kazası tanımı şöyle verilmiştir.

İş kazasının tanımı

MADDE 13- İş kazası;

- a) Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada,
- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle veya görevi nedeniyle, sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş veya çalışma konusu nedeniyle iş yeri dışında,
- c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak iş yeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d) Emziren kadın sigortalının, çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özüre uğratan olaydır.

İşle İlgili Hastalık Nedir?

İş yerinde ortaya çıktığı gibi iş yeri dışında da ortaya çıkabilen, çalışma koşullarının hastalığın ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı ya da hastalığın gidişini ağırlaştırdığı hastalıklardır. Örnek olarak hipertansiyon verilebilir.

Meslek Hastalıkları ve İş Kazalarından Korunma

Meslek hastalıkları ve iş kazalarından korunmada 5 temel yöntem bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz;

- 1) Tehlikenin kaynağında yok edilmesi (Bertaraf)
- 2) Zararlı olanın zararsız olanla değiştirilmesi (ikame)
- 3) Mühendislik önlemleri
- 4) Toplu koruma önlemleri
- 5) Kişisel korunma önlemleri

Bu yöntemler iş sağlığı ve güvenliği sorunlarından korunmada en etkili yaklaşımdır.

İş Yerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmeti Sağlanması

İşverenler, iş yerlerinde, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamını sağlamak amacıyla; iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini belirlemek, almak, uygulanmasını izlemek, denetlemek ve geliştirmek, iş kazası ve meslek hastalıklarını önlemek, işçilere ilk yardım ve acil müdahale ile önleyici ve koruyucu sağlık ve güvenlik hizmetlerini vermekle yükümlüdür.

İşverenler, devamlı olarak en az elli işçi çalıştırdıkları iş yerlerinde bu hizmeti vermek için, iş yeri sağlık ve güvenlik birimi oluşturmakla ve bir veya birden fazla iş yeri hekimi ile gereğinde diğer personeli ve sanayiden sayılan işlerde bir veya birden fazla iş güvenliği uzmanını görevlendirmekle yükümlüdürler.

İşverenler, bu yükümlülüklerini, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin tamamını veya bir kısmını iş yeri dışında kurulu ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden alarak da yerine getirebilirler. İş yerinde sağlık ve güvenlik hizmetlerinin yürütülmesinden işveren sorumludur. Ortak sağlık ve güvenlik biriminden hizmet alınması işverenin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. İşveren, iş yeri sağlık ve güvenlik birimi personelinin iş birliği içinde çalışmalarını sağlar.

İş Sağlığı ve Güvenliği Niçin Önemlidir?

İş sağlığı ve güvenliği yalnızca teknik ve tıbbi bir çalışma olarak ele alınamaz. Çalışanların beslenme, barınma olanakları, doğal çevrenin yaşanabilir olması, iş güvencesinin olması, sendikalaşma hakkı gibi pek çok konu çalışanların sağlığını ve güvenliğini doğrudan etkilemektedir. Burada "iş sağlığı" dendiğinde mavi ve beyaz yakalı, kadrolu - taşeron, veya kamuda memur statüsünde bütün çalışanları kapsayacak şekilde düşünülmelidir.

İş sağlığı ve iş güvenliğine önem verilmesinin ana nedeni; yaş, cinsiyet, ırk ve meslek farkı gözetilmeksizin herkesin yaşama hakkının en yüksek düzeyde garanti altına alınması gerekliliğidir.

İş sağığı ve güvenliğı duyarlılığıının ve çalışmalarının gelişmesinde, en başta işçilerin 200 yılı açan mücadeleleri etkili olmuştur. Ayrıca ekonomik ve sosyal açıdan sanayileşmenin sonuçlarından biri olarak kentleşme, çekirdek aile yapısına geçiş sonucu iř kazası ve meslek hastalıklarından etkilenen insan sayısındaki artış, işçinin iř göremez hâle gelmesi ile birlikte ailenin yoksulluğa düşmesi, iř göremez hâle gelen insanların maddi ve manevi toplumsal etkileri, güvensiz çalışma koşullarının iř yerinde yabancılaşmaya ve iř veriminin düşmesine neden olması ve sosyal güvenlik ihtiyacının artması gibi faktörlerin etkisi olmuştur.

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının yukarıdaki genel amaçlarının dışında; iş yerlerinde yeterli güvenlik tedbirlerini alarak çalışanların korunması, çalışanları tıbbi, fiziksel ve ruhsal açıdan en üst seviyeye çıkarılması, iş yeri ortamında sağlığa zarar verebilecek unsurların hijyenik önlemlerle ortadan kaldırılması, çalışanlar ile iş arasındaki uyumun sağlanması, meydana gelen sağlık zararlarının ve meslek hastalıklarının tespit edilerek çalışanların tedavi olmalarını sağlaması, karşılaşılan zararların derecelerini objektif ve bilimsel yollarla belirleyip değerlendirmenin yanı sıra iş yerinin güvenliğinin de sağlanması, olası kazaları engelleyerek verimliliğin artırılması hedefleri vardır.

Bu nedenle afet yönetimi, afet sonucunu doğurabilecek olayların önlenmesi veya zararlarının azaltılması amacıyla afetlere/acil durumlara hazırlık ve onların olası zarar/risklerinin azaltılması ile birlikte afetler/acil durumlardan sonra müdahale etme ve iyileştirme gibi çalışmaların tümünde yapılması gereken çalışmaların toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi, gerekli mevzuat ve kurumsal yapılanmaların oluşturulması veya yeniden düzenlenmesi ve etkin ve verimli bir uygulamanın sağlanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının bu ortak amaçlar doğrultusunda yönetilmesidir.

İŞ GÜVENLİĞİNDE AFET KAVRAMI

Birleşmiş Milletler 'in tanımına göre "afetler", insanlar, tabi ve kültürel kaynaklar için fiziksel, ekonomik ve sosyal veya çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen ve topluluğun yerel imkân ve kaynaklarını kullanarak üstesinden gelemeyeceği doğal, teknolojik veya insan kaynaklı herhangi bir olayın sonucudur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Afrika'daki afetlere karşı hazırlamış olduğu eğitim programında afet için; "Hasar veren, ekolojik tahribata neden olan, insan kaybına, sağlığın ve sağlık servisinin, dışarıdan olağanüstü yardım gerektirecek kadar kötüleşmesine neden olan her türlü oluşumdur." denilmektedir.

Yukarıdaki her iki tanımda en önemli müşterek nokta; "olay bölgesine diğer yerlerden, ülkelerden, afet sonuçlarını asgariye indirmek için yardım yapılması" gereğidir. Yani, afetlerle yerel imkânlar ile baş edilememektedir.

Afetlerin en önemlisi ise, deprem gibi bazı afetlerin ne zaman olacağı, nasıl olacağı veya gelişeceği, nerede olacağı veya oluşacağı, ne şiddette veya zararlı olacağı, ne kadar kişinin ne kadar zarar göreceğinin tam ve kesin olarak bilinmemesidir. Bununla beraber meteorolojik afetlerin tahmini ve erken uyarısı mümkündür. Afetlere neden olan (deprem, aşırı yağışlar, vb. gibi) tehlikelerin ortaya çıkması engellenemez ise de afetlerin neden olabileceği can, mal, üretim, vb. kayıpların afet öncesi çalışmalar ve alınacak olan önlemler ile azaltılması mümkündür.

Afet ve Acil Durum Yönetim Sistemi Oluşturma Aşamaları

Tesislerin "afetlere dirençli kurum" ve verdikleri hizmetlerin de "afetlere dirençli iş" hâline gelebilmesi için yapılacak afet acil yardım planlama çalışmaları aşağıdaki on adımda gruplandırılabilir.

1. Afet yönetimi ve planlama ekiplerinin oluşturulması
2. Risk ve tehlikeye maruz kalma analizleri
3. Mevcut hazırlık ve kaynakların tespiti
4. Risklerin derecelendirilmesi ve yüksek riskli bölgelerin tespiti
5. Acil çıkış / yangın / tahliye durumlarının belirlenmesi
6. Kontrol listeleri ve prosedürlerin hazırlanması
7. Eksik acil durum malzemelerinin belirlenmesi
8. Kritik görevler ve görevlilerin belirlenmesi
9. Tesis afet müdahale ekiplerinin (TAME) oluşturulması
10. Periyodik tatbikatlar ile planların benimsenmesi ve yenilenmesi

SOSYAL YAŞAMDA KULLANILAN TEHLİKELİ MADDELER

İş yerleri ve evlerimizde yaşam standardını artıran ya da ortamı güzelleştirdiğine inandığımız birçok madde kullanmakta veya kullanım amacıyla bulundurmaktayız. Aslında, kişilerin alışkanlıkları veya ekonomik durumlarına göre değişiklik gösterdiğinden, bu maddelere detaylı örnekler vermek çok zordur. Bazılarını aşağıdaki ana başlıklar altında toplayabiliriz:

- Isınmak, yemek pişirmek, banyo yapmak için; tüp gaz, doğal gaz, vs.
- Dezenfeksiyon ya da temizlik için; çamaşır suyu
- Temizlik için; muhtelif deterjan, sabun, diğer temizlik maddeleri
- Haşereler için; haşere ilaçları
- Koku gidermek için; muhtelif deodorantlar
- Hastalık tedavisi veya korunmak için; beşeri ilaçlar
- Kişisel bakım ve görünümü değiştirmek için; kozmetik ürünler

Bu tür maddeler aslında gerektiği gibi kullanıldığında, kullanana zarar verecek maddeler değildir.

Uygun ambalaj veya ortamda bulunan maddelerin hiçbir zararı yoktur. Bu maddeler kullanılmaya başlandığı andan itibaren yapısal tehlike özelliklerine dayalı riskleri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle risk değerlendirmesi yaparken bu maddeleri tehlike olarak görüp önlemlerimizi almamız gerekmektedir.